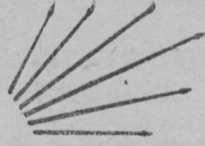

03 SA 7500, Kapel 15

C. H. P.

T Ü Z Ü Ğ Ü

**XVI. KURULTAYCA DEĞİŞTİRİLEREK KABUL
EDİLMİŞTİR
1 9 6 3**

Ankara Basım ve Ölçtevi — Ankara

1 9 6 3

033A 7500 (15)

C. H.P. TÜZÜĞÜ ESASLAR

Madde 1 — Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve Devrimci siyasî bir dernektir. Kurucusu ve ebedî Başkanı Mustafa Kemal Atatürk'tür. Merkezi Ankara'dadır.

Madde 2 — Cumhuriyet Halk Partisinin amacı, Cumhuriyet kanunları dairesinde çalışmalarıyla, umdelerini millete benimsetmek ve programını beğendirmek, milletin emanet ettiği vazifeleri görmek suretiyle memleket ve milletin selâmet ve refahına hizmettir.

BİRİNCİ BÖLÜM ÜYELER

Madde 3 — Cumhuriyet Halk Partisine :

- a) Derneklere girebilecek kanunî yaştaki olan;
- b) Ağır hapis veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suç yüzünden hapis cezasıyla hüküm giymemiş bulunan veya kısıtlı olmayan;
- c) Kurtuluş Savaşına aykırı amaçlar güden kuruluşlara girmemiş bulunan;
- d) Partinin umdelerini ve programını benimseyen, kadın erkek her vatandaş üye olabilir.

Madde 4 — Partiye üye olmak isteyen vatandaşın, Partinin umdelerini ve Programını ve Tüzüğünü kabul ettiğine ve onların hükümlerine uyacağına dair yazılı bir taahhüt alınır. Vatandaş üyelik haklarını dürüst kullanacağına ve payına düşen bütün vazifeleri yerine getireceğine dair şeref sözü verir.

Durumu Kanun ve Tüzük Hükümlerine uygun görülen kimse, İlçe Merkezlerinde İlçe İdare Kurulu ve İl Merkezlerinde İl İdare Kurulu tarafından Partiye kayıt olunur.

İsteyenin reddi veya bir ay içinde karar alınmaması halinde, Partiye üye olmak isteyenler, sırası ile üst kurullara baş vura bilirler. Merkez İdare Kurulunun kararı kesindir.

Her ilçede ve Merkez İlçe teşkilâtı kaldırılan İl Merkezle-

rinde kendi çevrelerindeki bütün üyelerin kayıtları bulunur. Bu kayıtların tutuluş usulleri bir yönetmelikle düzenlenir.

Madde 5 — Bir partinin üyelik için, Kanun ve Tüzük hükümlerine göre, gereken vasıfları haiz olmadığı veya bunu sonradan kaybettiği anlaşılınca savunması alınır. Savunma menfi bir sonuç verir veya savunma talebine bir ay içinde cevap alınmazsa İl İdare Kurulunun ve Merkez İdare Kurulunun kararıyla o partinin adı silinir.

Kaydı silinenler, verilen karara karşı tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde Yüksek Haysiyet Divanına itirazda bulunabilirler.

Madde 6 — Partiden ayrıldığını yazı ile bildiren partinin kaydı silinir.

Madde 7 — Her partili devamlı olarak oturduğu ve kayıtlı bulunduğu veya kaydını yaptırdığı yerin parti teşkilâtına mensuptur.

Madde 8 — Parti üyeleri :

- a) Kanuna göre ve takdir ettikleri miktarda Partiye aidat verirler.
- b) Seçimlerde Parti adaylarına oy vermeğe mecburdurlar ve onların kazanmalarını temin için çalışmakla vazifelidirler.
- c) Partinin umdelerini ve programını ve hizmetlerini her vesile ve fırsattan faydalanarak vatandaşlara duyurup anlatmağa çalışırlar.
- d) Memleket meseleleri, mahallî âmme işleri ve bu konulardaki Parti çalışmalarıyla ilgilenip bu husustaki düşüncelerini ve görüşlerinden Parti Kurullarının ve Partililerin faydalanmalarını sağlarlar.
- e) Üyesi olduğu Parti Kurullarının toplantılarına ve çalışmalarına katılırlar.
- f) Partide veya Partinin kazandığı âmme hizmetlerinde üzerlerine aldıkları vazifeleri lâıkiyle ifa etmekle, ayrılırken hizmetin icabettirdiği devir muamelesini noksatsız yapmakla ve kat'î bir zaruret olmadıkça çekilmemekle mükelleftirler.

- g) Parti üyeliğini, Parti vazifelerini, Partinin kendilerine temin ettiği her türlü hizmetleri ne kendileri ve ne de başkaları için hususî menfaat vasıtası yapamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM PARTİ TEŞKİLATI

Madde 9 — Parti teşkilâtı, İller ve Merkez teşkilâtından te-
rekküp eder.

A) İller teşkilâtı;

- a — İlçe ve İl Kongreleri ile İdare Kurulları,
b — İl Haysiyet Divanı,

B) Merkez teşkilâtı;

- a) Kurultay,
b) Parti Meclisi,
c) Genel Başkan,
d) Genel Sekreter ve Merkez İdare Kurulu,
e) Yüksek Haysiyet Divanı.

Madde 10 — Parti teşkilâtı İlçe ve İl kademelerinden iba-
rettir. Bu kademelerin kuruluşunda mülkî teşkilât esastır.

Madde 11 — Parti teşkilâtında İlceler, İllere, İller Merkez
İdare Kuruluna bağlıdır.

KONGRELER

Madde 12 — Kongreler :

A) İlçe Kongresi,

- a — İlçe çevresinde bulunan muhtarlıklardaki her san-
dıkta en son milletvekili seçiminde alınan oylar
gözetilerek 50 ye kadar 1, 51 den 100 e kadar 2,
101 den 200 e kadar 3, ondan fazlası için ise 4 ol-
mak üzere seçilecek delegelerden, ,
b — İlçe İdare Kurulu Başkan ve Üyelerinden,
c — Kongresini yapmış olan İlçe Kadın ve Gençlik
Kolları İdare Kurulu Başkan ve Üyelerinden

teşekkül eder.

B) İl Kongresi,

- a — İlce Kongrelerince, kendi çevrelerinde en son Milletvekili seçiminde partinin aldığı oy sayısının her 500 ü için seçilecek birer delegeden,
- b — Doğrudan doğruya İl merkezine bağlı mahalle ve köy muhtarlıklarındaki partililerin (A/a) bendindeki esaslar içinde seçecekleri delege seçicilerinin o ilin Merkez İlcesinde en son milletvekili seçiminde aldığı oy sayısının her 500 ü için seçecekleri 1 er delegeden,
- c — İl İdare Kurul Başkan ve üyelerinden,
- d — İlce İdare Kurulu Başkanlarından,
- e — Kongresini yapmış olan İlce Kadın ve Gençlik Kolu Başkanları ile İl Kadın ve Gençlik Kolu İdare Kurulu Başkan ve Üyelerinden,

teşekkül eder.

- f — İl veya İlce İdare Kurulu Başkanlığı yapmış olan partililer, Başkanlığını yapmış oldukları İl veya İlce kongresinin ve C. Senatosu üyeliği veya Milletvekilliği yapmış olan partililer, seçim çevrelerindeki İl veya İlce kongrelerinin tabii üyeleridir.

İlce ve İl delegelerinin süreleri, kendilerini seçen kongrenin gelecek mutad toplantısına kadardır.

Madde 13 — Kongrelerde memleket meseleleri, mahallî âme işleri ile Parti çalışmaları hakkında görüşmeler yapılır ve kararlar alınır.

Her kongre adını taşıdığı kademenin üst karar mercii ve denetleme organıdır.

Kongrelerin üst kademeleri ilgilendiren istikleri ile âme işlerine taallük eden dilekleri yeni İdare Kurulunca ilgili mercilere ulaştırılır.

Kongreler yıllık toplantılarında adını taşıdığı kademe ile alt kademelerin çalışmalarını ve malî durumlarını inceliyerek kararlar alır.

Kongreler İdare Kurulu ve Delege seçimi yaparlar. Yeni İdare Kuruluna çalışma yılı için direktifler verirler.

Madde 14 — İlçe ve İl kongreleri yılda bir defa yapılır. İlçe kongrelerinin tarihlerini iklim şartlarına göre ve İlçe İdare Kurulları ile danışarak İl İdare Kurulları, İl kongrelerinin tarihlerini de aynı esaslara göre Merkez İdare Kurulu tesbit eder.

Kongreler, üyelere beşte birinin isteği veya İl İdare Kurulunun veya Merkez İdare Kurulunun kararı ile olağanüstü de toplanırlar.

Kongrelerin toplantı yeri, tarihi ve gündemi İdare Kurulunca en geç bir hafta önce üyelere ve tabii üyelere bildirilir.

Olağanüstü kongrelerde vazife başında bulunan İdare Kurulu düşürülüp, yerine yenisi seçilemez.

Madde 15 — Kongreler, delege sayısının en az yarısından bir fazlasının mevcudu ile açılır. O gün nisap elde edilemezse ertesi günden başlayarak en geç 7 gün içinde münasip bir güne bırakılır ve keyfiyet delegelere duyurulur. O gün bulunan delegelerle yetinilir.

Her Kongre, kendi İdare Kurulu Başkanı tarafından açılır ve Kongre kendine partililer arasından bir Başkan ve Delegeler arasından bir ikinci Başkan ve lüzumu kadar Kâtip seçtikten sonra gündemindeki konuları görüşmeğe başlar.

Kongre, gündemine ilâveler yapabileceği gibi kendi kademisinin ve üst kademe İdare Kurullarıyla Merkez İdare Kurulunun istediği konuları da görüşür.

Üst Kongre için tesbit edilen tarihe kadar kongresini yapmayan alt kademe, üst kademe kongresine katılamaz.

Yıllık Kongreler, gündemindeki konuları görüştükten, İdare Kurulu Başkanı ile İdare Kurulu Üyelerinin, delegelerin denetçilerin ve Haysiyet Divanı Üyelerinin seçimini yaptıktan sonra Başkanlık Divanınca kapanır.

Kongrelerin ve seçimlerin usulüne ait itirazlar, kongre süresince kongre Başkanlık Divanına yapılır ve 37 inci maddeye göre karara bağlanır. Kongrelerin ve seçimlerin esasına ait itirazların kongrenin kapanmasından sonraki 3 gün içinde ve gerekçeli olarak üst kademe İdare Kuruluna yapılır. Üst kademe İdare Kurulunca bu itirazları en geç 15 gün içinde ve her halde kendi kongresinden önce karara bağlanır. İlçe kongrelerine ve

seçimlerin esasına ait itirazlar üzerine üst kademe İdare Kurulu kararına karşı ilgililer 3 gün içinde Merkez İdare Kuruluna başvurabilir. Merkez İdare Kurulu bu müracaatları en kısa zamanda karara bağlar. Merkez İdare Kurulunun bu itirazlar üzerine vereceği kararlar kesindir.

İdare Kurulu Başkan ve Üyeleri kendi kademe Kongrelerinde ancak ibradan sonra kararlara ve seçimlere katılırlar fakat alt kademe kongrelerine delege olarak katılamazlar.

Kongrelerdeki görüşme ve seçim usulleri Parti Meclisince hazırlanacak Yönetmelikle düzenlenir.

İDARE KURULLARI

Madde 16 — İdare Kurulları (Başkanlar dahil) İlcelerde 7—11, İllerde 11—15 üyeden tereküp eder.

İdare Kurullarının süresi, Kongrelerince yenilerinin seçilmesine kadar devam eder. Seçimden sonra eski idare kurulu işini hemen yeni Kurula devreder ve yeni Kurul vazifeye başlar.

İdare Kurulu Başkanlıklarında boşalma halinde gelecek mutad Kongreye kadar yenisi İdare Kurulunca seçilir.

İkinci derecedeki kan ve sıhrî hısımlar ile karı ve koca aynı İdare Kurulunda ve bir kimse iki İdare Kurulunda üye olamaz.

İDARE KURULLARININ VAZİFELERİ

Madde 17 — İdare Kurulları :

- a) Tüzük hükümlerine, kongrelerinin kararlarına ve üst kademelerin verdiği talimata uygun olarak çalışmalarını tanzim ederler ve alt kademelerin çalışmalarını sağlarlar.
- b) Bölgelerindeki meslekî teşekküllerle, âmme müesseselerinde seçimle görev almış bulunan partililerle işbirliği yaparak bu teşekkül ve müesseselerin başarılarını sağlamağa çalışırlar.
- c) Bütün seçimlerde Partinin kazanmasına çalışırlar ve Partiyeye düşen kanunî görevleri yerine getirirler.
- d) Parti aidatını toplarlar, Partiyeye gelir temin ederler.

Madde 18 — İdare Kurulları, seçimden sonra Başkanın başkanlığında toplanarak içlerinden gizli oyla bir sekreter ve bir sayman seçerler.

İdare Kurulları aşağıdaki esasları da gözönünde bulundurarak üyeleri arasında iş bölümü yaparlar :

- a) Başkan, bulunduğu kademe çevresinde, Partinin temsilcisidir. Bu sıfatla kademesi adına Parti teşkilâtı ile, resmî makamlarla ve üçüncü şahıslarla haberleşir, temaslar yapar. Parti çalışmalarıyla âmme işlerini takip ederek gereken tedbir ve teşebbüslerin alınmasına âmil olur.
- b) Sekreter, Partinin yazı işlerini idare eder. Alt kademelerin çalışmalarını takip eder ve gereken hususlara ilgililerin dikkatini çeker. Kademe çevresinde propaganda işlerini düzenler, üye sayısının ve Parti taraftarlarının çoğalmasına çalışır. Başkan bulunmadığı zaman ona vekillik eder.
- c) Sayman, kendi kademesinin malî işlerini yürütür, alt kademelerinkini denetler.

Madde 19 — İdare Kurullarının kararları çoğunlukla alınır. Özürsüz üst üste mutad üç toplantıya gelmeyen Başkan ve üye, İdare Kurulu kararıyla vazifesinden affedilir. Vazifesinden affedilen üye sırasıyle üst Kurullara başvurabilir. Merkez İdare Kurulu kararı kesindir.

Üst İdare Kurulu, vazifesini yapmayan alt kademe İdare Kurulu Başkan ve üyelerinin evvelâ yazılı olarak dikkatini çeker. Buna rağmen vazifesini yapmamakta devam eden başkan veya kurulu affederek yerine geçici idare kurulu teşkil eder ve en geç üç ay içinde o kademe kongresinin toplantıya çağrılmasını sağlar.

Vazifesinden affedilen İlçe ve İl İdare Kurulu Başkan ve üyeleri Merkez İdare Kuruluna bir ay içinde itirazda bulunabilirler.

Merkez İdare Kurulu kararı kesindir. Hizmetten affedilen Başkan veya İdare Kurulu, yaptığı itirazın sonucunu beklemeksizin vazifesini devreder.

KURULTAY

Madde 20 — Kurultay :

a — Genel Başkandan,

- b — Genel Sekreter ile Parti Meclisi Üyelerinden,
  - c — İl İdare Kurulu Başkanlarıyla Merkez Kadın ve Gençlik Kolları İdare Kurulları Başkan ve üyelerinden ve Kongrelerini yapmış İl Kadın ve Gençlik Kolları Başkanlarından,
  - d — İl kongrelerinin seçim kanunları gereğince o İl'e mürettep T. B. M. M. üye sayısının iki misli olarak seçeceği delegelerden,
  - e — T. B. M. M. nin Partili üyelerinden,
- terekküp eder.

Partili eski Genel Başkan, Genel Sekreterle Meclis Grubu Başkan Vekilleri, eski Başbakan ve Bakanlar Kurultayın fahri üyeleridir.

Madde 21 — Kurultay Partinin en yüksek merciidir. Kurultay, Parti amacı ve Kanun, Tüzük hükümleri dairesinde bütün memleket meselelerini ve Parti işlerini görüşür; gereken kararları alır.

Bütün Partililer Kurultay kararlarına uyarlar.

Kurultay kararları ilgililere yazı veya ilân yolu ile duyurulur.

Madde 22 — Kurultay her yıl Nisan ile Haziran ayları arasında ve en geç Haziran ayı içinde Parti Meclisince kararlaştırılan zamanda ve yerde toplanır. Şu kadar ki, Parti Meclisi kesin zaruret halinde üçte iki çoğunlukla, Kurultayın toplantı tarihini ancak dört ay geciktirebilir.

Parti Meclisinin kararı veya Kurultay üyelerinden beşte birinin isteği üzerine Genel Başkan Kurultayı olağanüstü toplantıya çağırmağa mecburdur.

Genel Başkan da Kurultayı olağanüstü toplantıya çağırabilir.

Toplantı zamanı ve yeri ile gündemin mutad toplantılarda bir ay önce olağanüstü toplantılarda en az on gün evvel ilgililere bildirilmesi âzımdır.

Madde 23 — Kurultay Genel Başkan tarafından açılır. Kurultay kendine toplantı süresi için bir Başkan, iki Başkanvekili ve altı kâtip seçer ve gündemindeki işleri görüşür.

Yıllık Kurultayın gündemi Parti Meclisi tarafından hazırlanır. Gündeme mevcut üyelerden en az yirmide birinin teklifi ile diğer konular da alınabilir.

Yıllık Kurultaya, iki Kurultay arasındaki sürede yapılan Parti çalışmalarına ve Partinin malî durumuna dair raporlar sunulur.

Olağanüstü toplantı gündemi, isteyenler tarafından tesbit edilir.

PARTİ MECLİSİ

Madde 24 — Parti Meclisi :

- a) Genel Başkandan,
  - b) Kurultayca seçilen 40 üyeden,
- teşekkül eder.

Madde 25 — Parti Meclisi Partinin umumî politikasını tâyin eder. Parti işlerinin yürütülmesinde karar organıdır. Genel Sekreteri ve Merkez İdare Kurulunu denetler.

İki Kurultay arası Parti işlerini yürütülmesinde ve idare uzuvlarının denetlemesinde Kurultay yetkilerini haizdir.

Parti Meclisi Genel Sekreteri ve Merkez İdare Kurulu üyelerini üye tam sayısının salt çokluğu ile vazifeden alabilir.

İdare uzuvlarının denetlemesine müteallik kararlarda ilgililer oya katılamaz.

Parti Meclisi, Merkez İdare Kurulunun hazırladığı bütçeyi ve yönetmelikleri tetkik ve tasdik eder.

Parti Meclisi, Kurultaya siyasî olaylar ve parti çalışmaları hakkında rapor sunar.

Parti Meclisi üyeliği, Partinin diğer fiilî vazifeleri ile birleşemez.

Parti Meclisine, Genel Başkan Başkanlık eder. Genel Başkanın bulunmadığı toplantılarda Parti Meclisi o toplantı için üyelerden birini başkan seçer.

Madde 26 — Parti Meclisi, en az iki ayda bir toplanır. Her toplantıda gelecek toplantının gününü tâyin eder.

Genel Başkan lüzum gördüğü veya üçte bir sayıda üye tarafından yazı ile talebedildiği takdirde, Parti Meclisi toplantıya çağırılır.

Parti Meclisinin gündemini Genel Başkan tesbit eder. Merkez İdare Kurulu ile Meclisin en az beş üyesinin görüşülmesini istediği konular gündeme alınır.

Partinin T. B. M. M. Gruplarının Başkanları ve Başkanvekilleri ile İdare Kurulu üyeleri Parti Meclisinin toplantılarına çağırılırlar.

Madde 27 — Parti Meclisi üyeleri arasında boşalma vukubulursa, bu üyeliklere partililer arasından yenisini seçer.

GENEL BAŞKAN

Madde 28 — Parti Genel Başkanı Kurultay tarafından gizli oyla ve tam üyesinin salt çoğuğu ile seçilir.

Boşalma halinde, yenisi seçilmek üzere, Kurultay Merkez İdare Kurulu tarafından hemen toplantıya çağırılır.

Madde 29 — Partiyi Genel Başkan temsil eder. Genel Başkan, Haysiyet Divanları dışında kalan bütün parti teşkilâtının tabii başkanıdır.

Madde 30 — Genel Başkan; iç ve dış politika konularını ve müşterek çalışmaları gerektiren meseleleri görüşmek üzere T. B. M. M. Parti Gruplarının Başkanlarını, Başkanvekillerini, İdare Kurullarını, Parti Meclisini, Merkez İdare Kurulunu ve Partili Bakanları birlikte veya ayrı ayrı karma toplantılara çağırabilir.

Lüzum gördüğü hallerde tâyin edeceği gündemi görüşmek üzere Merkez İdare Kurulunu toplar.

Parti hizmet ve çalışmalarının gerektirdiği tedbirleri alır.

Yetkili kurullarca verilen kararların ilgililerce tatbikine nezaret eder.

İlgililere ve Parti teşkilâtına lüzum gördüğü tebliğleri yapar.

MERKEZ İDARE KURULU

Madde 31 — Merkez İdare Kurulu :

- a) Genel Sekreterden,
  - b) 10 Merkez İdare Kurulu üyesinden,
- teşekkül eder.

Genel Sekreter, Parti Meclisi tarafından ve kendi üyeleri arasından üye tam sayısının salt çoğuğu ile ve gizli oyla seçilir.

Merkez İdare Kurulu üyeleri de, Parti Meclisi tarafından ve kendi üyeleri arasından gizli oyla seçilir.

Madde 32 — Genel Sekreter, Merkez İdare Kurulunun Başkanıdır.

Genel Sekreter Merkez İdare Kurulu Üyelerinden ikisini kendisine yardımcı seçer.

Genel Sekreter ve Merkez İdare Kurulu, çalışmalarından dolayı, Parti Meclisine karşı sorumludurlar.

Madde 33 — Merkez İdare Kurulu, ilk toplantısında aralarından birini saymanlığa seçer ve üyeleri arasında iş bölümü yapar.

Genel Sekreter yardımcılarında biri idare, diğeri propaganda işlerine bakar.

Madde 34 — Genel Sekreter, Merkez İdare Kuruluna ait vazifelerin yerine getirilmesini sağlar.

Genel Sekreterlik Parti teşkilâtının müracaat ve haberleşme yeridir. Partiyi mahkemelerde, devlet daire ve müesseselerinde ve üçüncü şahıslarla hukukî muamele ve münasebetlerde Genel Sekreter temsil eder. Bu temsil yetkisini Genel Sekreterin idarî yardımcısı da haizdir.

Genel Sekreter bulunmadığı zamanlarda Merkez İdare Kuruluna İdarî Yardımcı Başkanlık eder.

Sayman, Merkez teşkilâtının malî işlerini yürütür ve iller teşkilâtının malî işlerini denetler.

Madde 35 — Merkez İdare Kurulu, tüzük hükümlerine göre partiyi teşkilâtlandırmak; teşkilâtı geliştirmek ve denetlemek; Kurultay ve Parti Meclisi kararlarını yerine getirmek; Parti umdelerini ve programını yaymak ve millete benimsetmek ve bunları temin için gereken bütün tedbirleri almakla görevlidir.

Merkez İdare Kurulu, müteakip toplantı günlerini her toplantısında tesbit eder. Mazeretsiz olarak üstüste üç toplantıya iştirak etmeyenlerin üyelik hakkı sakıt olur.

Merkez İdare Kurulu; Parti çalışmaları, siyasî olaylar hakkında Parti Meclisine izahat verir, Kurultaya sunulacak Parti Meclisi raporunun tasarısını hazırlar.

Parti Meclisince tasdik edilen bütçeyi tatbik eder, gereken işler için hazırladığı yönetmelikleri Parti Meclisinin tasdikine sunar.

Merkez İdare Kurulu, birinci fıkradaki görevlerin yerine getirilmesinde yardımcı olmak üzere Merkez Temsilcileri görevlendirilebilir. Merkez temsilcilerinin görev ve yetkileri Yönetmelikle düzenlenir.

Merkez İdare Kurulu yılda bir defa Ankara'da her İlden Başkan ve bir temsilcinin katılacağı İller toplantısı ve yine yılda en az bir defa yurdu muhtelif bölgelere ayırarak o bölgelere dahil İllerin İdare Kurulları ile İlcelerinden ikiser temsilcinin katılacağı Bölge toplantıları tertip eder. Bu toplantılarda teşkilâtın durumu, istek ve şikâyetleri ile partinin umumî politikası ve parti çalışmaları yönünden dilek ve temenniler ve gündeme alınması kabul edilecek sair konular görüşülür.

YARDIMCI TEŞKİLAT

Madde 36 — Parti İdare Kurulları kendiliklerinden veya üst İdare Kurullarının isteği veya kongrelerinin kararı ile Danışma Kurulları, belli konular için devamlı veya geçici ihtisas komisyonları teşkil ederler.

Merkez ve İller teşkilâtında Parti Meclisince hazırlanan yönetmelik hükümlerine göre, Gençlik Kolları ve Partili Kadın üyelerden mürekkep Kadın Kolları kurulur.

Kadın ve Gençlik Kolları Parti teşkilâtına muvazi yardımcı teşkilât olarak kurulur.

Gençlik ve Kadın Kolları teşkilâtının tamamlandığı ve kongrelerinin yapıldığı her parti kademesinde, bağlı buldukları İlçe ve İl İdare Kurulları ve Parti Meclisinde birer üye ile ilâveten temsil edilirler. «Bu temsil ana kademe kongresinde seçim yolu ile olur.»

TEŞKİLATA AIT MÜŞTEREK ESASLAR

Madde 37 — Kurultay ve kongreler için seçilen delegelere Kongre Başkanlık Divanınca hazırlanmış ve tasdik edilmiş tutanaklara ve seçim tasnifine istinaden İdare Kurulları Başkanları tarafından belge verilir.

Kongrelerde veya Kurultaylarda delege ve üyelerin sıfatlarına yöneltile itirazları incelemek üzere kur'a ile 3-11 kişilik komisyon kurulur. Kur'a Kurultayda iller arasında, kongrelerde, o kongreye katılan kademeler arasında çekilir. Bu suretle adları belli olacak iller veya kademelerin görevlendirecekleri delegeler itirazları inceleme komisyonunu teşkil ederler. Komisyonca hazırlanan rapor üzerine umumî heyet karar verir.

Kongre Başkanlık Divanı seçimlere geçilmeden evvel 12 ncı maddenin tatbikine dair Parti Meclisince hazırlanan yönetmelikteki esaslara göre hesap edilen sayıda delege seçileceğini umumî heyete mutlaka bildirir.

Kongre Başkanlık Divanı o kademe kongresinde yapılan seçimlere ait tutanakları üç nüsha olarak tanzim ve tasdik etmekle mükelleftir. O kademe İdare Kurulu Başkanı, başkanlık divanıca tanzim ve tasdik edilmiş olan seçim tutanaklarını almak ve bunlardan birisini muhafaza ederek diğerlerini en çok onbeş gün içinde üst kademeye göndermek mecburiyetindedir.

Madde 38 — Kurultay ve Kongre oturumları açıktır. Çoğunluk kararı ile gizli de olabilir.

Oturumlar için tutanak özeti yapılır. Kararlar ve seçim sonuçları bu özetlere yazılır. Tutanak özetleri, ilgili Kurultayın ve Kongrelerin tasvibinden sonra Başkanlık Divanıca imzalanır ve İdare Kurulları tarafından saklanır.

Madde 39 — Kurultayda malî işlerle Parti umdelerine ve Programına ve Tüzüğüne dair husus'ar ve muhtelif Parti işlerinde belli bir durum alınmasını gerektiren konular ayrıca bir komisyondan geçirildikten sonra görüşülür.

Kongrelerde malî işlerle Parti Programında ve Tüzüğünde yapılması istenilen değişiklik talepleri bir komisyondan geçirilir.

Madde 40 — Karar, aksine hüküm bulunmayan hallerde, toplantıda hazır bulunanların çokluğu ile alınır. Oylar eşit ise Başkanın bulunduğu taraf tercih edilir.

Madde 41 — Seçimler gizli oyla yapılır.

Seçimlerde oy sırasıyle en çok oy alanlar asîl, ondan sonra gelenler yedek sayılır. Eşitlik halinde ad çekilir.

Kurultay ve Kongreler, Başkanlık Divanlarını ve Komisyon-

larını çoklukla aksine karar vermezlerse açık oyla seçerler.

Madde 42 — Boş kalan üyeliklere yedekler oy sırasıyla çağırılır. Oylar eşitse ad çekilir.

Madde 43 — Kurultay üyeleri, partili Profesör ve mahallindeki partili gazete başyazarları ile yalnız o kademe çevresinin partili Belediye Başkanları, İl Genel Meclisi üyeleri ve tabii üyeleri de kongrelerde hazır bulunabilir. Ve kendi görevi ile ilgili konular ve genel konuşmalarda söz alabilirler. İlgili kademe ile üst kademedeki görevlilere ve Genel Başkan, Genel Sekreter, Genel Sekreter yardımcıları ile Merkez İdare Kurulunun kongredeki temsilcisine gündemin her maddesi üzerinde ve T.B.M.M.deki Parti Grupları Başkan ve Başkanvekilleri ile partili Bakanlara kendi görevlerini ilgilendiren konular üzerinde talepleri halinde öncelikle söz verilir.

PARTİ HAYSİYET DİVANLARI

Madde 44 — Partililer ve Parti vazifelilerine uygulanacak disiplin cezalarını kesin karara bağlamak üzere her ilde 5 üyeli Haysiyet Divanı ve merkezde 9 üyeli Yüksek Haysiyet Divanı bulunur.

İl Haysiyet Divanı İl Kongresi, Yüksek Haysiyet Divanı Kurultay tarafından gelecek yıl toplantısına kadarki süre için seçilirler.

Haysiyet Divanı üyeleri İdare Kurullarında vazife alamazlar.

Madde 45 — Haysiyet Divanına verilen bir Partili Haysiyet Divanı üyelerinden yalnız birisi için red talebinde bulunabilir. Bu takdirde yedeklerden en çok oy alan üye sırf bu mesele için Divana iltihak eder.

Haysiyet Divanının fiili sebeplerden dolayı toplanamaması halinde Divan, yedeklerden teşekkül eder.

Madde 46 — :

- a) Haysiyet Divanının yetkileri ile Partililerin bu divanlara hangi müddet ve şartlarla başvurabilecekleri,
- b) İnceleme, savunmanın ve bildirimlerin ne yolda yapılacağı,
- c) Anlaşmazlığın incelenmesine ve karara bağlanmasına

dair hususlar,
Tüzük hükümleri gözönünde tutularak Yüksek Haysiyet Divanına hazırlanan Yönetmelikle düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM PARTİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GRUPLARI

Madde 47 – Türkiye Büyük Millet Meclisinde partili Cumhuriyet Senatosu üyeleri (Cumhuriyet Senatosu Grubunu) partili Milletvekilleri de (Millet Meclisi Grubunu) teşkil ederler.

Bu iki Grup üyeleri bir arada partinin (Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubunu) teşkil ederler.

Madde 48 – Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı, partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubunun başkanıdır.

Genel Başkan, T. B. M. M. üyesi değilse, T. B. M. M. Grubu kendisine bir Başkan seçer.

T. B. M. M. Grubunun Başkanı, üyesi olduğu yasama Meclisindeki parti Grubunun da Başkanıdır.

T. B. M. M. Grubu Başkanının üyesi olmadığı yasama Meclisindeki Parti Grubu sadece Başkanvekillerini seçmekle yetinir.

Grup Başkan ve Başkanvekilleri, her toplantı yılı başında o yıl için seçilirler.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Grupları, her toplantı yılı başında o yıl için 5 ilâ 9 kişilik birer İdare Kurulu seçerler. Her iki İdare Kurulunun üye sayısının uygunluğu T. B. M. M. Grupları İç Yönetmeliği ile düzenlenir. Partinin T.B.M.M. Grubu İdare Kurulu, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Grupları İdare Kurulları üyelerinden kurulur.

Gruplar adına, Başkanları, Başkanvekilleri veya kendilerine Grup adına sözcülük görevi verilen Grup üyeleri konuşabilirler. İdare Kurulları, belli konular için sözcüler seçebilirler.

Partinin T. B. M. M. Grubu ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Gruplarının yetkileri, T. B. M. M. Grubunca yapılacak bir İç Yönetmelikle tesbit olunur.

Madde 49 – T. B. M. M. nin Partili üyeleri :

- a) Meclis çalışmalarında Partinin umdelerine ve programına ve Parti Grubu Genel Kurulunun kararlarına uy-

- makla ve bunları desteklemekle mükelleftirler.
- b) Makbul mazeretleri bulunmadıkça Meclis ve Grup toplantılarına ve Komisyonlara katılırlar.
  - c) Grupça karara bağlanmayan hallerde, Meclisteki konuşmalarında ve oy vermelerinde serbestirler.
  - d) Parti aidatından başka Grupa, Genel Kurulca belli edilecek miktarda yıllık para yardımı yaparlar.

Madde 50 — Grup üyelerinin aralarındaki anlaşmazlıklara, Grup İç Yönetmeliği hükümleri ile Grup bağlayıcı kararlarına aykırı hareketlere ve Parti veya Grubun haysiyet ve şerefine uymayan hallere dair şikâyetleri inceleyip karara bağlamak üzere, her toplantı yılı başında o yıl için, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Grupları 5—9 kişilik birer Haysiyet Divanı seçerler. Her iki Haysiyet Divanının üye sayısının uygunluğu T. B. M. M. Grupları İç Yönetmeliği ile düzenlenir.

Grup Haysiyet Divanları, üyelerinden birini Başkan ve birini de kâtip seçerler.

Grup Haysiyet Divanlarının toplantı ve karar oranı, Parti Tüzüğü veya T. B. M. M. Grupları İç Yönetmeliğinde aksi belirtilmedikçe, üye tam sayısının salt çoğunluğudur.

Partinin T. B. M. M. Grubunun yetkileri ile ilgili işler ile yukarıda yazılı fiillerin Millet Mecisi ve Cumhuriyet Senatosu Grupları üyelerini beraberce ilgilendirmesi takdirinde ve bir milletvekili ile bir Cumhuriyet Senatosu üyesi arasındaki anlaşmazlıklarda görevli Haysiyet Divanı, T. B. M. M. Grubu Haysiyet Divanıdır. Bu Divan, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Grupları Haysiyet Divanları üyelerinin bir arada toplanması ile meydana gelir. Bu Divanın Başkanı, Başkanlardan en yaşlısı; kâtibi de kâtiplerden en gencidir.

Grupların Haysiyet Divanları, Grupdan tam olarak çıkarma kararını üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile verirler. Bu karar, aynı zamanda partiden çıkarmayı gerektirir.

Partili T. B. M. M. üyelerinin yasama organı ve T. B. M. M. deki Parti Grupları dışında parti Programı ile Tüzüğüne aykırı hareketleri hakkında, o konuda T. B. M. M. deki parti Grupları Haysiyet Divanlarından yukarıdaki fıkralara göre hangisi yet-

kili ise o Divan üyeleri ile Yüksek Haysiyet Divanı üyeleri bir arada toplanarak Müsterek Haysiyet Divanı halinde karar verirler. Bu Divanın Başkanı Başkanlardan en yaşlısı; kâtabi de kâtiplerden en gencidir. Partili T. B. M. M. üyelerini Grupdan veya partiden tam olarak çıkarma kararı da, bu fıkra hükmüne göre kurulacak Müsterek Haysiyet Divanınca alınır.

Parti veya Grupdan geçici çıkarma cezasına uğrayan Grup üyesi, partinin Türkiye Büyük Millet Meclisindeki Gruplarının bu süre içinde hiç bir faaliyetine katılamaz, Gruba hiçbir teklif veremez, Gruptan hiç bir talepte bulunamaz ve kendisine Grupça hiçbir görev verilemez.

Parti veya Gruptan tam olarak çıkarma cezası dışındaki disiplin cezalarına çarpılan Grup üyesinin Parti ve Grup disiplinine uyma ödevleri devam eder.

Madde 51 — Grup çalışmaları, görüşme ve seçim usulü, İdare Kurulunun vazife ve yetkileri ve Grup Haysiyet Divanı ile ilgili hususlar Genel Kurulca kabul edilen «Meclis Grubu İç Yönetmeliği» ile düzenlenir.

MAHALLİ MECLİS GRUPLARI

Madde 52 — Mahallî Meclisteki Partili üyeler, bir grup teşkil eder.

Grup üyeleri toplanarak aralarından birini Başkan, gerekiyorsa, bir ikinci başkan ile lüzumu kadar üyeden tereküp eden bir İdare Kurulu seçerler.

Üye sayısı beşten az olan meclis üyeleri aralarından birini sözcü seçip toplu çalışarak fikirlerini ve görüşlerini savunurlar.

Madde 53 — Grup üyeleri Parti umdelerine ve programına uymakla, üst kademelerle kendi kongrelerinin kararlarını gözönünde bulundurmamakla ve kendi gruplarının kararlarını yerine getirmekle mükelleftirler. Bunlar dışında üyeler, çalışmalarında ve oy kullanmalarında serbesttirler.

Madde 54 — Partili üyelerin mahallî Meclislerdeki çalışma usulleri özel yönetmeliklerle düzenlenir.

SEÇİMLERDE PARTİ ADAYLIĞI

Madde 55 — Partinin katılacağı seçimler için Parti adayları Partililer arasından teşkil edilecek yoklama kurullarınca

tesbit edilir. Yoklama Kurullarının ne suretle teşkil olunacağı, ne tarzda ve ne zaman toplanarak aday tesbit edeceği Parti Meclisi tarafından kabul ve Kurultayca onaylanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TETKİKLER, YAYINLAR VE PROPAGANDA

Madde 56 — Aşağıdaki hususlar Partinin bütün İdare Kurullarının esaslı vazifeleridir.

- a) Umumî ve mahallî bütün memleket işleri ve ihtiyaçları ile siyasî olaylar ve görüşler üzerinde durup bu konularla Partili Partisiz bilgi ve ihtisas ve tecrübe sahiplerinin ilgilenmesini temin ederek esaslı bilgiler toplamak ve tedbirler düşünmek;
- b) Partinin umdelerini ve Programını ve görüşlerini millete beğendirmek ve benimsetmek ve bunlar aleyhine yöneltilen propagandaları karşılamak;
- c) Karşı partilerin çalışmalarını takip etmek;
- d) Partinin üye sayısını ve taraftarlarını çoğaltmak.

Madde 57 — Parti teşkilâtı 56 ncı maddede yazılı hususların tahakkukunu sağlamak maksadiyle munasip yerlerde ve zamanlarda siyasî toplantılar tertip eder. Gazete, dergi, kitap gibi vasıtalarla yayımlar yapar.

Madde 58 — Her İdare Kurulu, bu bölüme konu olan hususlara dair yaptığı çalışmalarla, elde ettiği sonuçlara ait üst kademeye bir rapor verir.

Merkez İdare Kurulu, bu konulara dair bütün teşkilâtın çalışmalarının sonuçlarını bir raporda toplar ve bunu Parti Meclisine verir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MALİ İŞLER

Madde 59 — Partinin gelirleri şunlardır :

- a) Parti üyelerinden alınan yıllık aidat;
- b) Parti Meclisi kararıyla Parti adına tertiplenecek eşya piyangosu hasılatı;
- c) Parti üyelik veya yıllık kartları ve rozet hasılatı;
- d) Parti yayımı hasılatı;

- e) Parti mallarının geliri;
- f) Spor, konser, balo, temsil, gösteri gibi teşebbüslerden ve diğer çalışmalarından sağlanan paralar;
- g) Partiye yapılacak bağışlar ve yardımlar.

Madde 60 — Parti Merkez teşkilâtının bütçesi ve her bütçenin kesin hesabı her takvim yılı için Merkez İdare Kurulunca hazırlanır. Bütçe ait olduğu yıldan önce, kesin hesap da o yıldan sonra üç ay içinde Parti Meclisine sunulur.

İller teşkilâtının bütçeleri, İdare Kurullarınca yapılır.

Madde 61 — İller teşkilâtının geçen yıla ait hakikî gelir ve giderlerini gösteren kesin hesapları, kongrelerde kurulan hesap komisyonlarınca incelenir. Bu hususta komisyonca tanzim edilen rapor kongreye sunulur.

Kesin hesabın kongrece kabulü ile eski İdare Kurulu ibra edilmiş olur.

İdare Kurulları kongrece karara bağlanan malî esasları da gözönünde tutarak yıllık bütçesini yapar. Bütçe, üst kademe idare kurulunun tasdiki ile tekemmül eder. Masraf ve malî taahhütler bütçeye göre yapılır.

Madde 62 — Her kademe Parti Meclisince tesbit edilecek esaslara göre, gelirinden bir miktarını üst kademelere gönderir. Yıl sonunda kalan bütçe fazlaları üst kademenin muvafakati alınmadan harcanamaz.

Madde 63 — Tahsilât ve sarfiyat ve Parti paralarının muhafazası şekli Yönetmelikle belirtilir.

Madde 64 — Parti adına malî taahhütlere girişmek, bankadan para çekmek, bir mal ve hak üzerinde tasarruf etmek veya bu hususlarda temsil yetkisi vermek için Merkezde Genel Sekreterle veya Genel Sekreter İdarî Yardımcısı ile Sayman üyenin, İller teşkilâtında İdare Kurulları Başkanı, bulunmadığı zamanlarda vekili ile sayman üyenin imzaları şarttır.

Madde 65 — Malî işleri denetlemek üzere Merkez teşkilâtında en az iki, İller teşkilâtında ve bütçesi olan parti gruplarında birer denetçi bulunur. Merkez denetçisi Parti Meclisi, İller teşkilâtındaki denetçiler kongreleri, gruplarınıkini de grup genel kurulları kongre devresi süresince seçerler.

Denetçiler gelir ve giderleri devamlı olarak denetler ve görüşlerini ilgili idare kurullarına bildirirler.

Merkez denetçileri her Parti Meclisi toplantısına, İl denetçileri de kendi kademe kongrelerine kesin hesaplarla malî işler hakkında rapor verirler.

ALTINCI BÖLÜM DİSİPLİN CEZALARI

Madde 66 — Haysiyet Divanlarınca verilecek disiplin cezaları şunlardır :

- 1 — İhtar;
- 2 — İkinci ihtar;
- 3 — Geçici çıkarma;
- 4 — Çıkarma.

Bu cezalar, yapılan hareketin mahiyetine ve yapanın o işteki ilgisine göre sırasıyla verileceği gibi sıra gözetilmeden de verilebilir.

İhtar cezası, yazılı olarak dikkati çekmektir.

İkinci ihtar cezası almış olanlar, o yıl içinde İdare Kurullarına seçilemezler. Seçilmiş iseler vazifelerinden çekilirler.

Geçici olarak çıkarma cezası alanların bir yıl süre ile Partiden ilgileri kesilir ve bunlar bu süre içindeki Parti kongrelerine giremezler.

Devamlı olarak çıkarma cezası alanların kayıtları silinerek Partiden ilgileri tamamen kesilir. Cezaları kaldırılmadıkça Partiye kaydedilemezler.

Madde 67 — Cezalar aşağıda yazılı hareketleri yapanlara verilir :

- A) Gerçeğe aykırı olarak Partice kendilerine vazife ve yetki verilmiş gibi gösterenlere,
- B) Parti teşkilâtı içinde tesanüdü bozanlara ve yerlilik, yabancılık gibi ayrılık uyandıranlara,
- C) Parti menfaatlerine uymıyan muhalif yayımlar ve propagandalar yapanlara,
- D) Partililerin şahıslarıyla uğraşanlara,
- E) Gizli yapılması kararlaştırılan toplantılardaki konuşmaları ifşa edenlere,

F) Parti çalışmalarında :

- 1 — Partinin Program ve Tüzüğüne;
- 2 — Kurultay kararlarına;
- 3 — Yönetmelik hükümlerine ve Parti Meclisi ile Merkez İdare Kurulunca alınacak kararlara;
- 4 — Parti İdare Kurulları tarafından Program ve Tüzük hükümlerine uygun olarak verilen kararlara;

uyumyanlara.

G) Bütün seçimlerde :

- 1 — Partice aday gösterilen yerlerde bağımsız adaylığını koyanlara veya kendisinin başkaları tarafından aday gösterilmesine göz yumanlara;
- 2 — Diğer bir partinin adaylığını kabul edenlere veya bunu açıkça reddetmiyenlere;
- 3 — Parti adayları aleyhine veya diğer adaylar lehinde açık veya gizli çalışanlara veya bu yolda yayında bulunanlara;
- 4 — Özürü olmadığı halde seçimlere katılmıyanlara;
- 5 — Parti listesi dışında bağımsız veya karma liste hazırlıyanlara veya bu listeler lehinde çalışanlara;
- 6 — Parti listesinin bütünlüğü aleyhinde çalışanlara;
- 7 — Parti oy pusulaları üzerinde silinti veya değişiklik yapanlara ve böyle oy pusulalarını dağıtanlara.

H) Kongre ve T. B. M. M. Parti Grupları işlemlerini ve kararlarını ve yapılan seçim sonuçlarını herhangi bir şekilde tagyir eden veya ettiren veya bunlara teşebbüs edenlere.

Madde 68 — Disiplin cezaları illerde İl Haysiyet Divanınca ve Merkezde Yüksek Haysiyet Divanınca verilir.

Madde 69 — Hakkında ceza verilecek olan Partili, yazı veya sözle kendini savunur. Yalnız seçimlerde veya herkesin gözü önünde açıkça veya yayım yolu ile işlenen suçların cezaları, savunma alınmadan da verilebilir.

Savunmalar için süre, savunmaya çağırma tarihinden iti-

baren bir aydır. Bu süreyi geçirenler savunma hakkında vaz geçmiş sayılırlar.

Madde 70 — Büyük Millet Meclisi Parti Grubu kendi hükümlerine tâbidir.

Madde 71 — Haysiyet Divanlarınca verilen kararlar infaz için İl İdare Kurullarına ve hakkında ceza verilene tebliğ olunur.

Geçici veya devamlı çıkarma kararları infaz edilmekle beraber, leh ve aleyhteki kararlara karşı 15 gün içinde Yüksek Haysiyet Divanı nezdinde ilgililer itirazda bulunabilirler.

İtiraz edilen kararın infazı ilgilinin müracaatı üzerine, Yüksek Haysiyet Divanı kararı ile, kesinleşinceye kadar tehir edilebilir.

Madde 72 — Kesinleşen cezalardan Partiden çıkarma cezasını Parti Meclisi; diğerlerini de cezayı veren Haysiyet Divanının mütalâası alınmak şartıyla, Yüksek Haysiyet Divanı; Parti Yüksek Haysiyet Divanınca verilmiş olanlar da Parti Meclisi tarafından kaldırılabilir.

YEDİNCİ BÖLÜM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 73 — Partinin, siyasî umdelerini gösteren altı oklu bir remzi vardır.

Madde 74 — Tüzük ve Programda değişiklik, Merkez İdare Kurulunca hazırlanıp Parti Meclisine sunulacak tasarı ile veya Kurultay üyelerinden 50 üyenin teklifi ile yapılır.

Madde 75 — Bu Tüzük Programla birlikte kül teşkil eder ve Kurultayca kabulünü müteakip yürürlüğe girer.

Madde 76 — Kurultay kararı ile Parti fesholunduğu takdirde Partiye ait malların ne suretle tasfiye olunacağı bu kararda gösterilir.

03 SA 7500 (15)

